

dan çok sonra bittiği biliniyor. Yukardaki savların salt politik amaçlı olduğu açık. TRT yöneticilerine göre, iktidarların vaatlerinden yana saf tutarsanız politika yapmamış olursunuz.

Eski İTÜ Rektörü Fikret Narter bilim adamlığından kuşku uyandıracak kadar silikti. Türk ekonomisi için endüstri santralleri (özüretken= otoprodüktör santralleri) önerdi. Ancak bu santraller artık-buhara dayanırılırsa ekonomiktirler. Yoksa tskenderun Demir Çelik Fabrikalarında, Azot Fabrikalarında vb. olduğu gibi fuel-oil ile çalıştıklarında değil. Ayrıca bu ülkemiz için yeni bir uygulama da değildir. Santrallerin artık-buharından yararlanmak, merkezi ısıtmada kullanmak ise ayrı bir konu. Isınma ve enerji sorunu Prof. Narter'in sözlerinde biraz karıştı.

Sanayi Odaları Başkanı Sakıp Sabancı ise "su akar deli bakar", "haliyle nasıl yangın söndürülür" gibi bilimsel (!) örneklerle konuya girerek, sermaye çevrelerinin dillerinden düşürmediği "olmayan enerji en pahalı enerjidir" görüşünü yineledi durdu, üretim seferberliği istedi, öyle ki, enerji maliyeti ne olursa olsun fabrikalar enerjisiz kalmamalıydı. Sermayeci iç pazardan azami kâr sağlamalıydı. Enerji kitliği hem doğrudan üretimi etkiliyor, hem de örneğin TV regülatörü tüketimi yüzünden halkın elindeki tasarruflar heba olup gidiyordu. Oysa bu ve benzeri harcamalar kendilerine aktarılacak bir fonda toplanabilseydi hep birlikte kalkınmak mümkün olacaktı. Sabancı enerji ve ekonomi üzerine çeşitlemelerle konuşmasını sürdürdü.

Sabancı konuşmasında özel sektörün enerji üretimindeki olumsuz rolünü gözlerden kaçırmaya çalıştı. Çukurova Elektrik A.Ş. eliyle üretilen enerjinin daha ucuz olduğunu söyledi. Oysa kömürden elde edilen enerjinin, fuel-oil'e oranla yaklaşık dörtte bir oranında daha ucuz olduğu biliniyor. Fuel-oil santrallerini dolaylı yoldan savunan Sabancı'ya sormak gerekir; üretim maliyeti düşük yakıtı öz kaynağımız olan santraller mi, yoksa üretim maliyeti yüksek

yakıtı dışa bağımlı santraller mi kurmak gerekli? Sabancı meslek kuruluşlarının önerilerini "katı sloganlar" diye nitelendirerek bu soruyu bir kez daha bilindiği gibi cevaplamış oldu; enerji Bunalımının sorumlularının da kendileri olduğunu kanıtladı.

Enerji bunalımı elbette ki özel sektörden yana iktidarların ürünüdür. Kömür yataklarına sahip çıkan "özel sektörcüler" ne bunları bilimsel yöntemle iletmişler, ne de rezervlerin saptanmasına, devlet eliyle iletmesine izin vermişlerdir. Öte yandan elektrik üretiminde özel kesimin yalnız kendisi için başarılı olduğu açıktır, ülke yararı gözetilmemektedir. Sabancı'nın savunduğu ÇEAŞ, köy elektrifikasyonu görevini bile yerine getirmemektedir.

Öğretim üyesi Nusret Alperöz konuya olumlu yaklaşan tek konuşmacı. Alperöz konuşmasına uzun dönem için yapılmış tüketim tahminleri çalışmalarına dikkati çekerek başladı. Daha sonra ülkemizdeki birincil enerji kaynaklarının, yeni santraller yapılması halinde 2000 yılına dek elektrik enerjisi gereksinimini karşılayabileceğini belirtti. Nükleer santrallerin yakın dönemde araştırma üniteleri olarak kurulması gerektiğini söyleyerek konuşmasını sürdüren Alperöz, Sabancı'nın "en pahalı enerji olmayandır" savına karşı çıkarak, büyük kitleleri etkileyecek yüksek maliyetli üretimden kaçınmanın doğru olacağını da sözlerine ekledi. Alperöz'ün öteki konuşmacılara karşı doğruları savunma çabası övgüye değer nitelikte.

İşte TV'deki açık oturum böyle sine politikadan uzak (!) bir tartışmaydı. Politika yapmamayı, yalnız kendi politikalarının onaylanması olarak gören ve gösterenlere söylenecek çok söz var, söylendi de. üzerinde durulması gereken önemli nokta politikanın kimsenin tekelinde olmadığı. Toplumda hiçbir kişi yada kurum politika sürecinin dışında değildir. Bu gerçeğin bilincindeki meslek örgütleri bundan böyle de teknik elemanların mücadelelerinden, ülkenin çıkarlarından yana politikalarını sürdürecektirler.

TRT I,
"KONULARIN İÇİNDEN"

ELEKTRİK KESİLMELERİ VE ENERJİ SORUNU

TRT Televizyonundaki "açık" oturumdan sonra, TRT 1'de de enerji sorunu ve elektrik kesilmelerine ilişkin bir program yayımlandı. Konuşmaların 10 dakika ile sınırlandırıldığı bu programda, TRT'nin bugünlerdeki gözde konuyu Sakıp Sabancı yine ilk konuşmacı idi. Türkiye Elektrik Kurumu Genel Müdürü Behçet Yücel'in de görüşlerinin alındığı bu yayında, TRT yöneticileri, aynı saatte ünlü avukat Petroçelli'nin TV ekranlarında geniş bir izleyici kitlesini oyalamakta oluşunu da fırsat bilerek, Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı Aybars Ungan'm açıklamalarına yer verdiler.

Okurlarımızın büyük bölümünün izleyemediğini sandığımız bu programı, ayrıca bir yoruma gerek görmeksizin, aynen sayfalarımıza aktarıyoruz.

SUNUCU: Bu akşamki programımızda ele alacağımız konu, son günlerde sık sık meydana gelen elektrik kesilmeleri. Elektrik enerjisi sorununu bugün ülkemizin önem taşıyan konuları arasında... Programa katılan konuklarımız, Türkiye Sanayi Odaları Birliği Başkanı Sakıp Sabancı, Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı Aybars Ungan ve Türkiye Elektrik Kurumu Genel Müdürü Behçet Yücel. Elektrik kesilmelerinin sanayiye etkisi ve elektrik enerjisi konularındaki görüşlerini almak üzere sözü önce Sanayi Odaları Birliği Başkanı Sakıp Sabancı'ya bırakıyoruz.

Bir sanayici olarak, kıt ve çok kıymetli dövizlerle kurduğumuz fabrikaların enerji noksanından eksik, verimsiz çalışmasını U-züntüyle karşılıyoruz. Fazla lüretime, hatta üretim seferberliğine, iç pazarlarda arzedeceğimiz malı çoğaltmak için de, dış pazarlara satacak mala kavuşmak için de muhtacız. Enerji noksanlığı, işçilerimizin eli bögüründe fabrikalarda boş kalmasına, istihsal kaybına, kalite bozulmasına, hammadde ziyanına sebebiyet vermektedir. Bazen bir fabrikada bir tek dakika enerji inktai, yüzbinleri aşan zararlar meydana getiriyor. Teknolojiye dayalı, fizibil, akıllı, dünya rekabetine açık güçlü bacalar yapmak, fabrikalar kurmak durumundayız. Bu kabul fabrikalar ise, enerji noksanlıklarından daha fazla etkilenmektedirler. Bu da, bu kabul girişimlere gitmemizi önleyen, dolayısıyla kalkınmamızda enerji noksanlığı bir fren olup, bizi durduran unsur olmaktadır. Genel hatlarıyla insan başına tüketilen enerji miktarlarına ülkemizde ve dünyada bakarsak; özel şartları olan Norveç'te nüfus başına tüketilen enerjinin 15 bin kilovat olduğunu, Amerika'da 7500, Bulgaristan'da 2000, Türkiye'de ise sadece 350 kilovat

olduğunu görüyoruz. Görüyoruz ki, insan başına tüketilen enerjide Bulgaristan'dan beş defa geriyiz. Kıbrıs'la kendimizi mukayese etmemizde, Kıbrıs'ın yarısı kadarız. Medeniyetin ölçüsünde, cemiyetlerin, milletlerin refah seviyesinde en güzel gösterge insan başına tüketilen enerji olduğuna göre, yeterince gelişemediğimizi sanırım bu rakamlar bize göstermeye kifayettir. Norveç'in özel şartları var demiştik. Norveç'in özel şartları nüfusunun azlığı idi. Norveç'in öteki özel şartı, hidroelektrik imkanlarıdır. Norveç'te hidroelektrik imkanları büyük bir lütuf la fevkaladedir de, Türkiye'de nedir dersek, Türkiye, memnuniyetle kaydediyoruz ki, hidroelektrik imkanları bakımından Norveç'ten sonra Avrupada ikinci sırayı işgal etmektedir. Ali ahin lütfü... Bu güzel imkan ülkemizde var. Biz bunu nasıl kullandık? Buna baktığımız zaman da maalesef bir misal aklımıza geliyor; "Su akar, deli bakar"... Noksan, az kullandık. Bu hidroelektrik imkanlarının yüzde doksanının akıp denize gitmesi, kaybolması, sadece yüzde onunun kullanımda bulunduğu, ülkemizde bir vakiadır.

Enerji üretimi konusunda, son yıllarda, nasıl ki vaktinde, "köprüye hayır, fantezidir, üzerinden zenginlerin arabası geçecektir" sloganı ortaya atılmışsa, enerji üretiminde de

"Enerji üretiminde mi ili seferberlik ilan edilmelidir... Daima TEK'ten daha ucuz enerjiyi, daha kaliteli enerjiyi hizmete sunan Çukurova Elektrik Şirketiyle..."

son yıllarda bazı sloganlar ortaya atıldı. Bunlar, "dışa dönük santraller istemeyiz, fuel-oil kötüdür, özel sektör yapmamalıdır, TEK ve DSİ yatırımları gerçekleştirilmeli" gibi sloganlardır. Bu sloganlar, aslında gecikmiş olduğumuz yatırımlarda, karşı tatbikatları sebebiyle daha da gecikmelere sebebiyet veriyor gözükmektedir. Milli kaynaklardan hareket ederek enerji üretmek hepimizin istediği husustur. Akılcı yol budur. Fakat, içinde bulunduğumuz durumun güçlüğü, enerjinin bulunmaması, en pahalı enerji olmayan enerji olduğuna göre, bu slogana çok katı sarılma yerine, enerjisiz kalma, fabrikada maliyetleri artırma yerine, geçici bir tedbir olarak bütün kaynakları seferber etmemiz gerekir. Bir demagoji yapmak gerekirse; evimizde yangın çıktığında, suyla söndürüleceğini pekala biliyoruz. Fakat, ne çare ki evimde su yok. Kilimi alıp yangını söndürme teşebbüsü me komşularım derlerse ki, "milli serveti yakıyor, akılsız bir prosedür takip ediyor, su ile söndürme yerine kilimle yangını söndürüyor", bu haklı bir iddia olamaz, çünkü benim evimde su yoktur. Bu misale benzer bir durum vardır. Fabrikalarımızda üretim durmakta, pahalılık olmakta, fabrikalarımızda enerji noksanlıkları yanında voltaj düşüklüğü sebebiyle güçlükler olmaktadır. Onun için bütün kaynakları seferber etmemiz gerekir.

Son zamanlarda, baktığımızda, bu sloganlara katı sahip olmamız sonunda, TEK, 150 bin kilovat ilk bir enerji santralını, Tunçbilek'te 1 milyar liraya 1972 yılında ihale etmişti, aynı senede, yani 1972 yılında, Çukurova Elektrik Şirketi, yüzde elli daha büyüğündeki bir santral, 1 milyar yerine, yüzde elli büyüklüğüne rağmen, sadece 350 milyon liraya Yumurtalık'ta yapmaya teşebbüs etti, kontratlarını imzaladı, Enerji Bakanlığına takdim etti, bu sloganlara katı sahip olduk, "hayır özel sektördür, yapmıyacaktı, istemiyoruz"... Fuel-oil kötüdür hesabına katılmakla beraber, zor durumumuzun dikkate alınmasıyla bu işe sahip olmalıydık. Fuel-oil kötüdür dedik de son yıllarda ne yaptık? Buna da baktığımızda maalesef üzülmekteyiz, kötülüğün daha kötüsü olan gaz

türbinlerine müracaat ettik. Ülkenin muhtelif yerlerinde 450 bin kilovatsaat üretim yapacak gaz türbinleri yaptık. Bu kötünün daha kötüsüdür diyorum, çünkü fuel-oil'de bir kilovatt enerji 40 kuruşa mal olurken, gaz türbinlerinde 150 kuruşa mal olmaktadır. Bir misal arz ederek ülkenin kayıplarını belirtmek isterim. Çukurova Elektrik Şirketinin yapmak istediği Aslantaş Barajı, 5 yıl geciktirilmişdir. Aslantaş Barajı eğer vaktinde yapılırdı, yılda 1 milyon kilovatsaat enerji üretirdi. Sanayinin milli hasılaya 1 kilovatt enerjinin katkısı 8,5 lira olduğuna göre, 1 milyon kilovattı 8,5 lirayla çarpmamız esnasında görüyoruz ki, Aslantaş Barajının 1 yıl geç realizasyonu sonunda sadece bu argümandan dolayı yılda 8,5 milyar lira kaybettik.

Ana hatlarıyla değindiğim bu noktaları üstüste koruyup toplarsak, böyle bir barajın 1 yıllık gecikmesinin 13 milyar liralık zarar meydana getirdiğini görürüz. Ayrıca şu hususu belirlemek isterim. Ülkemizde, testiyi kıranla suyu getirene aynı muamele yapılmaktadır. Sorumluluklar ayrılmalı, görevini yapmayan, işi geciktirene hesap sormayı öğrenmeliyiz. Kırk milyon insanı mutazarrır eden kimselelere hesap sorulmaz, ve böyle misallerin mesullerini aramaz, peşine düşmezsek, müreffeh ülke olmaktan gecikmeye devam ederiz.

Zaman zaman, elektrik kısıtlamaları için beyanatlar verilmektedir. "Şu kadar tedbirler aldık, yılda, aldığımız tedbirler sonunda şu kadar elektrik kısıtlaması yaptık, şu kadar kilovatt enerji tasarrufu ettik" diye beyanatları üzüntüyle izlemekteyiz. Yetkililer bu beyanatları verme yerine enerji üretme seferberliğinde girişimleri konusunda akılcı bir noktadaki başarılarının beyanatlarını vermelidir. Elektrik kısıtlanması beyanatları, ayıbınızın teşhirinden başka birşey değildir. Matematik olarak da nadem ki 1 kilovatsaat enerjinin sanayi milli hasılaya 8,5 lira katkısı vardır, bu beyanaatı veren kişiler, şu kadar milyon kilovatsaat enerji tasarruf ettik derlerken, milletçe bunu 1,5 lirayla çarpıp, bu kadar milyon lira zarar ettiğimizi il-

lan ediyorlar, bu ilan edilecek, sevinilecek iş midir diye, bu beyanatı hoş karşılamadığımızı söylemeliyiz.

Çareyi nerede arayabiliriz? Çareyi, en pahalı enerji, biraz evvel de söylediğim gibi, olmayan enerji olduğuna göre, katı sloganlar peşine takılıp, özel sektör yapsın, devlet sektörü yapsın, bu kaynaktan yapılınsın, şu kaynaktan yapılınsın hesaplarını katıca tutmayı bir yana itip, enerji üretiminde milli seferberlik ilan edilmelidir. Bu milli seferberliğin başarıya varmasında, birçok konuda olduğu gibi bu konuda da, şu önemli argüman lazımdır. Muhalefeti, iktidarı, özel kesimi, devlet kesimi, bu meselede samimi bir diyalogla elele vermelidir. Ancak o takdirde bu seferberliğin başarılı bir neticesi olabilir. Bütün kaynaklar hızlı bir şekilde seferberlik edilmeli, Bulgaristan'dan ceryan satın almayı; 7500 ortağı olan, daima TEK'ten daha ucuz enerjiyi, daha kaliteli enerjiyi hizmete sunan Çukurova Elektrik Şirketiyle değişmeye gitmemeliyiz. Akılcıyı yitirirsek, dünya içerisinde başarılı bir hale gelemeyiz.

SUNUCU: Türkiye Sanayi Odaları Birliği Başkanı Sakıp Sabancı'nun görüşleri böyle. Sindi de konuyla ilgili olarak Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı Aybars Urgan'ın görüşlerini dinleyelim.

Elektrik kesilmelerinin gün geçtikçe yoğunlaşması ve sürelerinin uzaması, konuyu güncel hale getirmiştir.

Kesilmeler son yıllarda iki şekilde oluyor. Bir tanesi, enerji yetersizliği nedeniyle, geçmiş yıllarda uygulanmış olan programlı kesilmeler, ki bunlara 'kısıntı uygulamaları' deniyor, ilk kez 1970 yılında Ege bölgesinde uygulandı, daha sonraki yıllarda ise tüm ülkeye yayıldı. Bu uygulamalar; ya şalterler indirilerek enerjinin tamamen kesilmesi, yada frekans

ve gerilim düşürülmesi suretiyle yapıldı. Ayrıca 1973'ten bu yana yaz saati uygulanarak puant saatinin kaydırılması yoluna da gidilmiş bulunmaktadır.

Elektrik kesilmelerinin ikinci nedeni de bildiğiniz gibi sistemde meydana gelen arızalardır. Aslında, arıza diye nitelendirilen olayların da yine sistem yetersizliğinden doğduğunu belirtmek gerek.

1976 yılında kısıntı ve kesinti yoluna gidilmeyeceği her fırsatta radyo ve televizyondan söyleniyor. Bu açıklamalar, bilgi eksikliğinden çok, politik amaçlardan doğuyor, kanımca. Çünkü sistemde üretim ünitelerinin durumu ve kapasiteleri belli, her an devreye girmeye hazır yedek imkanları da yok. Bir sistemde, en büyük güçlü grup kadar yedek gücün bulunması gerekir. Yani bu grup bir arıza dolayısıyla devre dışı kalırsa, yedek grup servise sokularak enerji kesilmesi önlenir, öte yandan, sistemin bir parçası olan elektrik şebekesinin de yeterli olduğu söylenebilir. 380 kV'luk hatların henüz tamamlanamayışı, Keban'dan gelen arızaların etki alanını genişletmektedir.

Son yıllarda hizmete giren Keban, Gökçekaya, Seyitömer gibi santtallar, düzenli bir çalışma rejimi içinde değiller. Bu santtalların ünitelerinde meydana gelen arızalar yedeksizlik yüzünden tüm sistemi etkilemekte ve pek çok bölgenin elektriksiz kalmasına neden olmakta. Bugün, "programlı elektrik kesintisi yok" denmesine rağmen, bize göre, bu uygulama yürütülmektedir. Şöyle ki, arızalanıp devreden çıkan grubun karşılığı kadar güç, sanayi tüketicilerinden tasarruf edilmekte, yetmezse aydınlatma tüketicilerine, yani evlere de yansıtılmaktadır. Bu konuda örnek göstermeye bile gerek yok. Son on gün içinde yarım saat ve daha fazla elektrik kesilmeleri, başta Ankara ve İstanbul olmak üzere büyük kentlerimizde görülüyor.

Geçtiğimiz günlerde Çukurova Elektrik A.Ş. bölgesinde de kesinti başlamıştır. Bu da, enerji üretiminde özel kesimin daha yararlı olacağı, yada vazgeçilmezliği üzerine ileri sürülen iddiaların geçersizliğini kanıtlayan bir örnektir. Bu

şirket ayrıca, kendi bölgesinde gerçekleştirmek zorunda olduğu köy elektrifikasyonu konusunda üzerine düşen yükümlülükleri de yerine getirmemektedir.

Kesilmeler üzerine sonuçta şu söylenebilir: Yetersizlik nedeniyle eldeki tüm santraller sınır değerlerine, hatta daha üst değerlere kadar zorlanmaktadır. Bu yüzden hem tesislerin ömrü azalmakta, hem de arızalar artmaktadır.

Bu sorunun ekonomi açısından değerlendirilmesi de söz konusu. Elektrik kesintileri ülke sanayiini ve ekonomik yapısını etkiliyor. Yapılan kısıtlamalarla doğru orantılı olarak işgücü kaybolmakta, milli gelir düşmektedir. Ancak, soruna bu boyutta yaklaşmak yeterli değil. Sanayileşme ve elektrik enerjisi ilişkisi içinde, elektrik enerjisinin sanayinin itici gücü olduğu gerçeğinden baktığımızda, sorunun önemi kavranabilir. Gerçek anlamda sanayileşme demek olan ağır sanayinin kurulabilmesi, ancak enerjinin bol ve güvenilir olmasıyla mümkün. Enerji kesintilerinin sonuçlarını yalnız 'kullanılmayan enerjinin sanayiye yansıyan para karşılığı değer*le açıklamak isteyenler, bu önemli

"Sorun, ülke gerçeklerini ve halk kitlelerinin yararım gözönüne alan uzun vadeli bir iktidar sorunudur. Ancak, bugünkü koşullarda mutlaka alınması gereken öncelikli önlemler vardır."

olguyu kendi dar çıkarları açısından çarpıtanlardır. Üretilmeyen enerjinin para karşılığı gerçekten bir kayıptır. Ama, kalkınma yönünden baktığımızda, beş yıllık plan hedeflerine dahi ulaşamayan enerji üretiminin, mevcut sanayileşmeyi bile ne denli kösteklediği öncelikle dile getirilmek zorunda. Yeterli ve güvenilir enerjinin sağlanamaması halinde ilerde daha büyük zararlarla karşılaşılacak kuşkusuz.

Enerji kısıtlamalarının, kesintilerin, neden değil sonuç olduğunu belirtmekte yarar var. Elektrik enerjisi açısından ülkenin içinde bulunduğu durum, uygulanan politikaların yansımından başka birşey değil. Bu bakımdan sorun, ülke gerçeklerini ve halk kitlelerinin yararını gözönüne alan uzun vadeli bir iktidar sorunudur. Ancak bugünkü koşullarda mutlaka, ve bir adım olarak, alınması gereken öncelikli önlemler vardır. Şöyle sıralayalım:

- Enerji üretiminde fuel-oil yerine kömür ve su gücü kaynaklarından yararlanmak gerektiğine göre, öncelikle bu kaynakların değerlendirilmesi söz konusu, ülkemizde yeterli miktarda linyit rezervi var. Bu kaynağın kesinlikle belirlenmesi ve araştırmaların genişletilmesi görevi TKİ'ye düşmektedir. Ayrıca, Szel sektör elindeki, bilimsel olmayan ve salt kâr amacına yönelik yöntemlerle işletilen linyit yataklarının devletleştirilmesi de kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkıyor, öte yandan, elektrik üreten barajların DSİ yerine TEK eliyle yaptırılması, yararlanma yönünden hızlilik sağlayacaktır.

- Elektrik enerjisi üreten tesislerin yapımında görülen gecikmelerde, elektroteknik teçhizatın sağlanmasında karşılaşılan zorluklar, belirleyici etkenler arasındadır. Ağır elektroteknik teçhizat ihtiyacını karşılamak üzere uzun vadede geliştirilecek imalat yatırımlarının kamu kesimi eliyle gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır.

- Bir başka önemli nokta da şu: Türkiye'de elektriğin üretim, iletim ve dağıtım görevi yasa ile Türkiye Elektrik Kurumu'na verilmiştir. Oysa bugün hâlâ

imtiyazlı ortaklıklar halinde faaliyet gösteren elektrik şirketleri vardır. Bu kuruluşlar, devlet eliyle gerçekleştirilen altyapı yatırımlarını kendilerine maletmekte, imtiyazlarını genişletmeye uğraşmakta ve yükümlülüklerini bile yerine getirmemektedirler. Bu kuruluşların da, TEK Yasasının temel ilkele-ri uyarınca, TEK'e devredilmesi gerekir.

Son bir noktayı vurgulamak istiyorum, bu, oldukça önemli. Elektriği kâr aracı haline getiren şirketler ve onların çeşitli kesimlerdeki sözcüleri, yıllardır, meslek kuruluşlarının çözüm göstermediği bir iddia edegelmişlerdir. Biz, az önce sıraladığımız ve ötedenberi savduğumuz bu önlemlerin, enerji bunalımına, içinde bulunduğumuz koşullarda sınırlı da olsa çözüm getireceği kanısındayız. Ama bu somut önerilerimiz, "efendim, bunlar sadece işe yaramaz sloganlardır" diye nitelendirilerek kamuoyunun dikkatinden kaçırılmaya uğraşılıyor. Biz ise, bundan sonra da gerçekleri ve çözüm önerilerimizi açıklamaya ve savunmaya devam edeceğiz.

SUNUCU: Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı Aybars Urgan'ı da görüşleri bu şekilde. Son olarak, bir yetkilinin, TEK Genel Müdürü Behçet Yücel'in görüşlerine ve eleştirilere verdiği cevaba geldi sıra...

Sözlerime, bugünlerde sık sık bahsedilen 'enterkonnekte sistem' deyimini kısaca açıklamakla başlamak isterim. Enterkonnekte sistem, üretilen enerjiyi tüketiciye ulaştıran, ve yurt sathına yayılmış, birbiriyle irtibatlı çalışan şebekeler sistemidir. Bugün Türk enterkonnekte sistemi, bir uçta Edirne'den diğer uçta Ağrı'ya kadar uzanan birçok hidrolik ve termik santrallerin bağlı olduğu 380 bin, 154 bin voltluk iletim hatları ve yüzlerce trafo merkezini ihtiva eden büyük boyutlara ulaşmıştır. Fakat henüz sistem oluşumunu tamamlamamıştı

"Üretimden tüketime kadar bir bütün teşkil eden elektrik enerjisi sektörünü tek elde toplamak suretiyle birlik sağlanmalıdır."

Daha binlerce kilometre iletim hattı ve yüzlerce trafo merkezinin sisteme ilave edilmesine ihtiyaç vardır. Bunun faaliyeti kurumumuzca sürdürülmektedir. Enterkonnekte sistemimiz geliştikçe, tüketiciye iletilen elektrik enerjisi daha güvenli ve kaliteli olacaktır. Bunu bir misalle açıklamak gerekirse; bugün Türkiye ihtiyacının yüzde 20 ila 25'ini karşılayan Keban Santralının ürettiği enerji, 1000 kilometrelik, 380 kilovoltluk çift devre hatla Batı'ya taşınmaktadır. Bu kadar büyük değerlerde enerjiyi nakleden bu hattaki bir arıza, tüketicilerden elektrik inkıtalarına kadar sebep olabilmektedir. Oysa ki Keban'dan itibaren yapılmakta olan 380 kilovoltluk diğer hatların servise girmesi, Keban Santralı üretimini yük merkezlerine taşınmasını emniyet altına almış olacaktır. Diğer bir nokta, yurdumuzda sanayileşmenin hızlı bir şekilde olması, toplumumuzdaki yaşam düzeyinin gittikçe yükselmesi, elektrik tüketimindeki artışı normal değerlerin çok üstüne çıkarmış : bulunmaktadır, örneğin, geçen yılın ilk altı ayındaki tüketim artış, yüzde 20'nin üstünde bir rakam göstermiştir ki, bu değer dünya ortalamalarında çok ender görülen bir değer olmaktadır.

Başka bir husus da, büyük tüketim merkezlerinin üretim kaynaklarına göre dengesiz dağılı-

mıdır. Örneğin büyük üretim imkânlarının Güneydoğu Anadolu'da, tüketim merkezlerinin ise Batıda oluşu. Enterkonnekte sistem oluşumu tamamlandığında, bu problemin ortadan kalkacağı tabiidir."

Ayrıca, çok hızla artan tüketim talebi nedeniyle, üretimde yeterli yedeğin bulunmayışı da önemli bir faktör olarak kendini hissettirmektedir.

Elektrik kesintisi sorunu üzerinde durulacak, kanımca en önemli husus, belediyelere ait dağıtım şebekelerinin yetersizliğidir. Bu yetersizlik tesis yönünden olduğu kadar, işletmecilik yönünden de mevcuttur. Belediye şebekeleri genellikle tesisat yönünden ihtiyaca cevap veremeyecek duruma gelmiş olup, şebekelerde yenileme ve tevsiat yapılmadan yeni müşteriler bağlanmakta ve zaten dolmuş olan kapasiteler zorlanmak suretiyle hem elektriğin kalitesi bozulmakta, hem de arıza ihtimali artmaktadır. Bugün, şebekesinin yetersizliği dolayısıyla enerji kaybı yüzde 30'a kadar varan büyük şehir şebekeleri mevcuttur.

Buraya kadar, elektrik inkıtalarına Bebek olabilecek etkenleri çok kalın hatlarla vermeye çalıştım, özetlersem; Türkiye enterkonnekte sisteminin oluşum halinde olması, tüketimin hızla artışı dolayısıyla üretimdeki imkanın yetersiz kalışı, tüketim merkezleriyle üretim merkezleri arasındaki dengesizlik, ve hepsinden önemlisi, belediyelere ait dağıtım şebekelerinin her geçen gün daha yetersiz duruma gelmesi elektrik kesilmelerinin başlıca nedenlerini teşkil etmektedir.

Bu arada elektrik kesintisi deyimine bir açıklık getirmekte yarar görmekteyim. İki türlü kesinti bahis konusudur. Bir tanesi üretim imkanının tüketim ihtiyacına cevap verememesi dolayısıyla programlı olarak yapılan kesinti, ki 1974 yılında bu uygulanmıştır; ikincisi, normal işletmelerde arızalardan doğan kesintidir. Bu yıl, programlı bir kesinti bahis konusu değildir. 1976 yılının ilk yarısında ortaya çıkmış bulunan kesintilerin incelenmesini yaptırıldım, gördüm ki, kesintilerin nedeninin yüzde 30'u Kurumumuz tesislerinden, yüzde 70'i ise bizzat belediye tesislerinden ileri gelmektedir.

Kesintilerle ilgili çareler ne olabilir? Enerji tasarrufuna özen gösterilmesi, hem kaynakların daha rasyonel olarak kullanılması, hem de arızaların azalması yönünden etkili olacaktır. Ayrıca, belediye şebekelerinin en kısa sürede ıslahı ve tevsiinin gerçekleştirilmesi tedbirlerin en önemlisi olacaktır. Bugün, dağıtım şebekelerinde meydana gelen arızaları azaltmak, ve daha iyi bir işletmecilik sağlayabilmek için, üretimden tüketime kadar bir bütün teşkil eden elektrik enerjisi sektörünü tek elde toplamak suretiyle birlik sağlanmalıdır.

Bugün Türkiye'mizin elektrik konusundaki bazı gerçeklerini sayarak bitirmek istiyorum. Birincisi, bugün Türkiye'de yüzde 50 nüfus, elektrikten yararlanmamaktadır. Bahis konusu nüfusun çoğunluğunu köyler teşkil etmektedir. Yılda 2500 köye elektrik götürülecek düzeye gelinmesi, bir an önce bu eksikliğin tamamlanacağını işaretidir. İkinci önemli husus; üretim, plan ilkesi olarak da bu böyledir, öz kaynaklara dayanmalıdır. Ve böyle de yapılmaktadır. Ele alınan, ihale halindeki, linyite ve suya dayalı termik ve hidrolik santrali arın takat yönünden toplamı, bugün mevcut kurulu gücün yaklaşık 2,5 katını bulmaktadır, üretimde hidrolik ve termik dengesi bir oran dahilinde olmalıdır. Bilimsel olarak tesbit edilmiştir ki, iyi bir işletme için, hidrolik oranın toplam üretimdeki oranı yüzde 35 ila 40'ı geçmemelidir. Yoksa, tüm üretim hidrolik olsun temennisiyle hareket etmek, bu gerçek karşısında geçersizdir. Tabii ki, sistem içinde puant saatlerinde servise girecek yedek gaz türbinleri de olacaktır, bu husus ta gerçekleştirilmektedir, üçüncü önemli bir husus; elektrik ikincil bir enerji türüdür. Ve üretimi için kömür, su, akaryakıt gibi birincil kaynaklar gereklidir. TEK, birincil kaynaklara sahip değildir. Kendisine verilen birincil kaynaklara göre üretim yapmaktadır.

SUNUCU: Sayın dinleyiciler, elektrik enerjisi sorununa ayırdığımız bugünkü programınız burada sona eriyor...